

АШИГТ МАЛТМАЛЫН ТУХАЙ ХУУЛЬД НЭМЭЛТ, ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ

Дэлгэрэнгүй танилцуулга

Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Зургадугаар зүйлийн 2 дахь хэсэгт “Монгол Улсын иргэдэд өмчлүүлснээс бусад газар, түүнчлэн газрын хэвлий, түүний баялаг, ой, усны нөөц, ан амьтан төрийн нийтийн өмч мөн. Байгалийн баялгийг ашиглах төрийн бодлого нь урт хугацааны хөгжлийн бодлогод тулгуурлаж, одоо ба ирээдүй үеийн иргэн бүрд эрүүл, аюулгүй орчинд амьдрах эрхийг нь баталгаажуулах, газрын хэвлийн баялгийн үр өгөөжийг Үндэсний баялгийн санд төвлөрүүлж тэгш, шударга хүртээхэд чиглэнэ” гэж заасан.

Стратегийн ач холбогдол бүхий ашигт малтмалын ордыг ашиглахдаа байгалийн баялаг ард түмний мэдэлд байх зарчимд нийцүүлэн түүний үр өгөөжийн дийлэнх нь ард түмэнд ногдож байх эрх зүйн үндсийг хуулиар тогтооно гэж хуульчилсан.

Үндсэн хуулийг хэрэгжүүлэх хүрээнд Улсын Их Хурал 2024 оны 04 дүгээр сарын 19-ний өдөр Үндэсний баялгийн сангийн тухай хуулийг тус тус баталсан. Мөн 2024 оны 08 дугаар сарын 27-ны өдрийн 21 дүгээр тогтоолоор “Монгол Улсын Засгийн газрын 2024-2028 оны үйл ажиллагааны хөтөлбөр”-ийг баталсан ба хөтөлбөрт онцгой ач холбогдол бүхий зарим асуудлаар иргэдтэй зөвлөлдөх, тэдгээрийн саналыг авч тусгах механизмыг тодорхой болгож, уялдаа холбоог нь хангах, ашигт малтмал хайх, олборлох, ашиглах явцад байгалийн тэнцлийг хангах, нөхөн сэргээх, эдгээр үйл ажиллагаанд оролцогчийн үүрэг хариуцлагыг тодорхой болгох” чиглэлээр хууль тогтоомжийн төслийг боловсруулж, Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлэхийг Засгийн газарт даалгасан.

Засгийн газраас холбогдох арга хэмжээг авч хэрэгжүүлж байгаа хэдий ч холбогдох эрх зүйн зохицуулалтуудын хийдэл болон өөр хоорондын уялдаагүй байдлаас үйл ажиллагаа зогсонги байдалд орох, биржийн арилжаанд оролцогч аж ахуйн нэгжүүдийн орлогыг хязгаарлах зэрэг сөрөг үр дагаврууд байсаар байгаа нь Үндэсний баялгийн санг арвижуулахад бэрхшээл үүсгэх эрсдэлтэй байна.

Улсын Их Хурлын 2020 оны 02 дугаар тогтоолоор баталсан “Монгол Улсын Үндсэн хуульд оруулсан нэмэлт, өөрчлөлтөд хууль тогтоомжийг нийцүүлэх хуваарь”-ийн 1.1-д Байгалийн баялгийн зохицуулалтын талаарх нэмэлт, өөрчлөлттэй холбогдуулан боловсруулах хуулийн төслүүдийн “Ашигт малтмалын тухай болон холбогдох бусад хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай” хэсэгт “Нөөц ашигласны төлбөр, бусад төрлийн татварын зохицуулалтыг боловсронгуй болгох, стратегийн ач холбогдол бүхий ашигт малтмалын ордын талаарх зохицуулалтыг тодорхой болгоно” гэж тусгасан.

Иймд Монгол Улсын Үндсэн хууль болон бусад хууль тогтоомжийг хэрэгжүүлэх, “Монгол Улсын Засгийн газрын 2024-2028 оны үйл ажиллагааны хөтөлбөр”-ийн зорилтуудын биелэлтийг хангах, уул уурхайн бүтээгдэхүүний борлуулалтыг нэмэгдүүлэх замаар Үндэсний баялгийн санг арвижуулах нөхцөлийг бүрдүүлэх зорилгоор Ашигт малтмалын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийг боловсруулсан.

Нэг. Ашигт малтмалын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийг боловсруулах болсон хэрэгцээ, шаардлага

Монгол Улсын Үндсэн Хуульд оруулсан нэмэлт, өөрчлөлт, Монгол Улсын нийгэм, эдийн засаг, эрх зүйн харилцаанд гарсан томоохон өөрчлөлтүүд, Монгол Улсын хөгжлийн бодлогын тулгуур болсон эдийн засгийн тэргүүлэх салбаруудыг хөгжүүлж, экспортын баримжаатай эдийн засгийг бий болгох хүрээнд ашигт малтмалын суурь харилцааг зохицуулж байгаа эрх зүйн зохицуулалтыг боловсронгуй болгох хэрэгцээ, шаардлагатай байгаа бөгөөд уул уурхайн салбарт дараах асуудлууд тулгамдаж байна.

1.Ашигт малтмалын тухай хууль, Газрын хэвлийн тухай хууль нь уурхайн амьдралын мөчлөгтэй холбоотой харилцааг иж бүрнээр нь зохицуулаагүй, зарим зохицуулалт нь орчин үеийн хөгжлийн чиг хандлагатай төдийлөн уялдаагүй;

2.Ашигт малтмалын тухай хууль нь “тусгай зөвшөөрөл”-тэй холбоотой харилцааг голчлон зохицуулахад чиглэгдсэн бөгөөд уул уурхайн салбарын хөрөнгө оруулалт, бүтээн байгуулалт, олборлолт, баяжуулалт, бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэл, нөхөн сэргээлт, хаалттай холбоотой харилцааг зохицуулалтгүй орхигдуулсан;

3.Хуулийн зарим заалт нь хэт ерөнхий зохицуулалттай буюу тухайлсан зохицуулалтыг нарийвчлан тусгаагүй, аливаа зохицуулалтад тавигдах шаардлага тодорхойгүй;

4.Байгаль орчны хууль тогтоомж, Ашигт малтмалын тухай, Түгээмэл тархацтай ашигт малтмалын тухай, Цөмийн энергийн тухай хууль, бусад холбогдох журмаар уул уурхайн салбарт холбогдох асуудлыг тодорхой хүрээнд зохицуулж байгаа боловч тэдгээрийн өөр хоорондын уялдаа, хэрэгжүүлэх механизм хангалтгүй;

5.Орон нутгийн өөрөө удирдах байгууллагын оролцоо ихтэй, улс төрийн нөлөөлөлд өртөмтгий зэрэг болно.

Хоёр. Зохицуулахаар тусгасан харилцааны агуулга, зохицуулалтын тухай

Хуулийн төсөлд геологи, уул уурхайн салбарын тогтолцоо, хайгуулын тусгай зөвшөөрлийг өргөдлөөр олгох, ашигт малтмал баяжуулах үйл ажиллагаа, түүний зарчим, тусгай зөвшөөрлийн зохицуулалт, ашигт малтмалын нөөц ашигласны төлбөр, нутгийн захиргааны байгууллага, орон нутгийн оролцоог тодорхойлохтой холбоотой харилцааг зохицуулахаар тусгасан.

Түүнчлэн, баяжуулах үйлдвэрийн тусгай зөвшөөрөл олгох, баяжуулах тусгай зөвшөөрөл эзэмшигчийн эрх, үүрэг, баяжуулах үйл ажиллагаа эрхлэх, хаягдлын аж ахуй, эргэлтийн усан хангамжид тавих шаардлагатай холбоотой зохицуулалтууд бүхий бүлгийг нэмэхээр хуулийн төсөлд тусгасан.

Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 24 дүгээр зүйлийн 24.1 дэх хэсэгт заасныг үндэслэн Ашигт малтмалын тухай хуульд дараах асуудлаар нэмэлт, өөрчлөлт оруулахаар нарийвчлан тусгалаа:

- Хайгуулын тусгай зөвшөөрөл олгох, эрэл, хайгуулын ажлыг эрчимжүүлэх;

- Чухал ашигт малтмалын хайгуул, ашиглалтын үйл ажиллагаа;
- Ашигт малтмалын баяжуулах үйл ажиллагааны зохицуулалт;
- Геологи, уул уурхайн салбар дахь орон нутгийн оролцоог оновчтой болгох;
- Ашигт малтмалын нөөц ашигласны төлбөрөөс Орон нутгийн нэгдсэн хөгжлийн санд төвлөрүүлэх орлогыг нэмэгдүүлэх.

2.1.Хайгуулын тусгай зөвшөөрөл олгох, эрэл, хайгуулын ажлыг эрчимжүүлэх талаар.

Хайгуулын үйл ажиллагаа нь улс орныг урт хугацаанд эрдэс баялгийн найдвартай нөөцөөр хангах, уул уурхайн салбарын үйл ажиллагааг тогтвортой байлгах, ашигт малтмалын сан хөмрөгийг нэмэгдүүлэх, аж үйлдвэрийн түүхий эдийн нөөцийг тасралтгүй, найдвартай хангах замаар улс орны эдийн засгийн суурь үндсийг бэхжүүлэх, тогтвортой хөгжлийг тэтгэж өгөх үүрэгтэй.

Ашигт малтмалын тухай хуулийн шинэчилсэн найруулга 2006 онд батлагдан 2007 онд хэрэгжиж эхлэх үед хайгуулын тусгай зөвшөөрлийн тоо 4111 (2008 онд) байсан бол 870 (2023 онд) болон буурч, гадаадын хөрөнгө оруулалт оргил үедээ 335 тэрбум төгрөгт хүрч байсан бол өнгөрсөн онд 104 тэрбум төгрөг болж, 3 дахин буурсан байна. Мөн 1997 оноос хайгуулын тусгай зөвшөөрлийг олгож эхэлсэн үе болон өнөөдөр хүчин төгөлдөр байгаа тусгай зөвшөөрлийн харилцан хамаарлыг судлахад 200 хайгуулын тусгай зөвшөөрөл тутмын 1 нь олборлолтод шилжиж байна.

Хайгуулын тусгай зөвшөөрлийг сонгон шалгаруулалтаар олгож байгаа нь тэгш, шударга, нээлттэй байх зарчмыг хангаж байгаа хэдий ч зарлагдаж байгаа зарим талбайд санал ирэхгүй байх, нэг талбайд нэг санал ирэх зэрэг тохиолдол 40-46 хувьд хүрч байгаа нь сонгон шалгаруулалт зарлаж байгаа талбайд хэтийн төлөв бүхий талбай бага буюу хөрөнгө оруулагчдын сонирхсон талбай зарлагдахгүй байгааг илтгэж байна. Энэ нь 2018 онд сонгон шалгаруулалтаар хайгуулын тусгай зөвшөөрөл олгож болох талбайг баталснаас хойш тухайн талбайд ашигт малтмалын хэтийн төлөв бүхий сонголт үлдээгүйтэй мөн холбоотой.

Иймд Улсын төсвийн хөрөнгөөр гүйцэтгэх геологийн судалгааны ажлыг хувийн хэвшлийн хөрөнгөөр гэрээний үндсэн дээр гүйцэтгүүлж, хайгуулын тусгай зөвшөөрөл олгох талаар төсөлд тусгасан. Мөн Засгийн газраас гадаадын улс орнуудтай хамтран чухал ашигт малтмалын хайгуулын ажлыг эрчимжүүлэх талаар хуулийн төсөлд тусгасан.

2.2.Чухал ашигт малтмалын хайгуул, ашиглалтын үйл ажиллагааны талаар

Цэвэр эрчим хүч үйлдвэрлэлийн хэрэгцээ нэмэгдэхийн хэрээр чухал ашигт малтмал (Critical mineral)-ын ханган нийлүүлэлт эрсдэлтэй тулгарч байгааг улс орнууд анхааралдаа авч, бодлого, стратегиа шинэчлэх, хэрэгжилтийн арга хэрэгслүүдээ өргөжүүлэх, үндэсний болон үйлдвэрлэл, ханган нийлүүлэлтийн аюулгүй байдлыг баталгаажуулах арга хэмжээг эрчимтэй эрэлхийлсээр байна.

Үүний улмаас чухал ашигт малтмалын эцсийн хэрэглэгч улс орнууд төдийгүй түүний ханган нийлүүлэлтийн глобал сүлжээнд оролцогч, олборлогч, боловсруулагч улс орнууд ч чухал ашигт малтмалын талаарх бодлого, стратегиа тодорхойлсоор байна. “Чухал ашигт малтмал” хэмээх ойлголт нь тухайн улс орны батлан

хамгаалах, эдийн засгийн аюулгүй байдалд нөлөөлөхүйц ашигт малтмалын талаарх ойлголтоос нэгэнт хальж, цэвэр эрчим хүчний салбар дахь аж үйлдвэрийн өрсөлдөх чадвар, уур амьсгалын өөрчлөлтийг хязгаарлах, хүлэмжийн хийг бууруулах улс төрийн амлалт, ханган нийлүүлэлтийн гинжин хэлхээнд онцгой байр суурь эзэлж, шинэ ажлын байр, хөгжлийн шинэ боломжуудыг бий болгох, улмаар олон улсын хамтын ажиллагааны хүрээнд өргөжсөөр байна.

Одоогоор дэлхийн улс орнууд 30-50 элементийг чухал ашигт малтмалын жагсаалтдаа тодорхойлсон бөгөөд Монгол Улсад хийгдсэн геологи, хайгуулын ажлын үр дүнд эдгээр элементийн хуримтлал бүхий цэгүүд нэлээдгүй байгаа нь тогтоогдсон байдаг.

2.3. Ашигт малтмалын баяжуулалтын үйл ажиллагааны зохицуулалтыг шинээр тусгах талаар.

Одоо хүчин төгөлдөр мөрдөгдөж байгаа хуулийн “ашигт малтмал ашиглах” гэдэг тодорхойлолтоос жишээ татахад “хүдэр олборлох, олборлосон хүдрээ баяжуулж боловсруулан бүтээгдэхүүн гаргах, түүнийгээ зах зээлд борлуулах” хүртэл үйл ажиллагаа нь ашиглалтын гэх нэг тусгай зөвшөөрлөөр дамжин хэрэгжих зохицуулалттай. Нэг талаас эдгээр үйл ажиллагаанууд нь нэг этгээдийн цогц үйл ажиллагаагаар хэрэгжиж болохоор харагдавч нөгөө талаар бүгд тус, тусдаа бие даасан үйл ажиллагаа бөгөөд тус бүрд нь өөр, өөр субъект хэрэгжүүлэх боломжтой. Олборлолтын үйл ажиллагаа явуулж байгаа компаниуд тэр бүр баяжуулах үйлдвэрлэл эрхэлдэггүйгээс өөрөө олборлолт явуулдаггүй зөвхөн олборлосон ашигт малтмалыг олборлогчдоос худалдан авч ашигт агуулгыг нь нэмэгдүүлэх, баяжуулах, хагас боловсруулах үйл ажиллагаа явуулдаг компаниуд олноор бий болж байна.

Түүнчлэн хатуу болон шингэн хэлбэрийн хаягдлын аж ахуй, ядуу агуулгатай хүдрийн овоолго зэргийг ашиглах эрх зүйн зохицуулалт оновчгүйгээс ашиглалтын тусгай зөвшөөрөл эзэмшигч байгаль орчны үүрэг хариуцлага болон техник, технологийн шаардлагуудаас зайлсхийх зорилгоор тэдгээрийг дахин ашиглалгүй бусдад худалдах, түрээслэх, өөр аж ахуйн нэгжийн нэр дээр баяжуулалт хийх замаар татвар, хураамж төлөхгүй байх арга замыг эрэлхийлэх тохиолдлууд гарсаар байгаа тул ашиглалтын тусгай зөвшөөрөл эзэмшигч өөрийн үүсмэл ордыг өөрөө ашиглах хөшүүргийн механизмыг бүрдүүлж, “ашигт малтмал баяжуулах” тусгай зөвшөөрлийн тухай зохицуулалтыг хуульд шинээр тусгаж, ингэхдээ ашиглалтын тусгай зөвшөөрөл эзэмшигч баяжуулалтын үйл ажиллагааг эрхлэх тохиолдолд баяжуулалтын тусгай зөвшөөрөл шаардахгүй байх, ашиглалт, баяжуулалтын тусгай зөвшөөрөлтэй этгээдийн үйл ажиллагаанаас үүссэн үүсмэл ордыг бусад этгээд ашиглах тохиолдолд баяжуулалтын тусгай зөвшөөрлийн үндсэн дээр ашиглах тухай зохицуулалтуудыг хуулийн төсөлд тусгасан.

2.4. Геологи, уул уурхайн салбар дахь орон нутгийн харилцаа, иргэдийн оролцоог төсөлд тусгах талаар.

Геологи, уул уурхайн салбарын талаарх бүх шатны нутгийн захиргааны байгууллага болон нутгийн өөрөө удирдах ёсны байгууллагуудын эрх үүрэг давхардалтай, эсхүл тодорхойгүйгээс, мөн хууль, эрх зүйн олон актад харилцан адилгүй зохицуулалттайгаас үүдэн салбарт оролцогчдын хооронд үл ойлголцол үүсэх, төрийн болон нутгийн захиргааны албан тушаалтны эс үйлдэхүй түгээмэл гарах болсны дээр эсэргүүцлийн зохион байгуулалттай үйл ажиллагаа газар авч,

тусгай зөвшөөрөл эзэмшигчийн үйл ажиллагааг зогсоох, цаашлаад улс, орон нутгийн төсвийн орлогыг тасалдуулах хүртэл сөрөг нөлөөг үзүүлэх болсон.

Иймд салбарын харилцаан дахь нутгийн захиргааны байгууллага, иргэд, олон нийтийн байгууллагын оролцоо, чиг үүрэгтэй холбоотой дараах өөрчлөлтийг тусгасан:

- Салбарын хууль тогтоомж, хөгжлийн бодлого, захиргааны хэм хэмжээний акт боловсруулах хэлэлцүүлэгт оролцох, санал, зөвлөмж өгөх;
- Хайгуул, ашиглалт, баяжуулах тусгай зөвшөөрөл эзэмшигчийн үйл ажиллагааны мэдээлэл олон нийтэд нээлттэй байх, тусгай зөвшөөрөл эзэмшигч үйл ажиллагааныхаа талаар тогтмол мэдээлж тайлагнах;
- Тусгай зөвшөөрөл эзэмшигчийн хуульд заасан эрхээ хэрэгжүүлэхэд саад учруулах, эс үйлдэхүй гаргахыг хуулиар хориглож, саад учруулсан болон эс үйлдэхүй гаргасан албан тушаалтан, иргэн, хуулийн этгээдэд хариуцлага тооцох зохицуулалтыг Зөрчлийн тухай хуульд нэмэлт оруулах зэрэг болно.

2.5.Ашигт малтмалын нөөц ашигласны төлбөрийн зохицуулалтыг боловсронгуй болгох талаар.

Ашигт малтмалын тухай хуульд заасан нөөц ашигласны төлбөрийг Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Зургадугаар зүйлийн 6.2 дахь хэсэгт заасан “төрийн нийтийн өмч болох газрын хэвлийн баялаг ашигласны төлбөр” гэж заасантай уялдуулах өөрчлөлтийг тусгасан.

Ашигт малтмалын нөөц ашигласны төлбөрийг бүрдүүлж байгаа хувь хэмжээнээс нь хамаарч тухайн орон нутагт нь илүү хуваарилах зорилгоор Төсвийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулахаар тусгасан.

Тухайлбал, орон нутагт уул уурхайн үйл ажиллагааг дэмжих, Орон нутгийн хөгжлийн сангийн хөрөнгийг үр дүнд үндэслэн, уул уурхайн олборлолт хийгдэж байгаа аймаг, сумдад түлхүү хуваарилах бодлогыг баримталж, Төсвийн тухай хуулийн 59.7-д заасан ашигт малтмалын нөөц ашигласны төлбөрөөс төвлөрсөн орлогыг орон нутагт дахин хуваарилдаг хувь, хэмжээг нэмэгдүүлэх болон ашигт малтмалын нөөц ашигласны төлбөрөөс орон нутгийн хөгжлийн санд хуваарилдаг хувь хэмжээг нэмэгдүүлэх зохицуулалтыг хуулийн төсөлд тусгасан.

Түүнчлэн, Ашигт малтмалын тухай хуулийн 47 дугаар зүйлийн 47.5 дахь хэсэгт заасан “зэс”-ийн ашигт малтмалын боловсруулалтын түвшнээс хамаарч үндсэн хувь дээр нэмж ногдуулах ашигт малтмалын нөөц ашигласны төлбөрийн хувь, хэмжээг хэт өндрөөр тогтоосон нь Монгол Улсад шинээр зэсийн ордыг ашиглалтад оруулах нөхцөлийг бууруулж байна.

Тухайлбал, Ашигт малтмалын тухай хуулийн 47 дугаар зүйлийн 47.5 дахь хэсэгт “зэс”-ийн ашигт малтмалын боловсруулалтын түвшнээс хамаарч үндсэн хувь дээр нэмж ногдуулах ашигт малтмалын нөөц ашигласны төлбөрийн хувь, хэмжээ нь зах зээлийн үнийн өсөлтөөс хамаарч хүдэрт 0-30 хувь, баяжмалд 0-15 хувь, бүтээгдэхүүнд 0-5 хувь байхаар заасан. Харин хуулийн төсөлд “зэс”-ийн ашигт малтмалын боловсруулалтын түвшнээс хамаарч үндсэн хувь дээр нэмж ногдуулах ашигт малтмалын нөөц ашигласны төлбөрийн хувь, хэмжээ нь зах зээлийн үнийн өсөлтөөс хамаарч хүдэрт 0-15 хувь, баяжмалд 0-5 хувь, бүтээгдэхүүнд 0-2.5 хувиар ногдуулахаар өөрчлөн тусгалаа.

Үүнтэй холбоотойгоор зэсийн ашигт малтмалын нөөц ашигласны төлбөрийг оновчтой тогтоохын зэрэгцээ төсвийн орлогыг бууруулахгүй байх зорилгоор стратегийн ач холбогдол бүхий ашигт малтмалын ордыг төрийн өмчит хуулийн этгээд дангаар эрхлэх тохиолдолд Ашигт малтмалын тухай хуулийн 47.5-д заасан “зэс”-ийн зах зээлийн үнийн өсөлт, боловсруулалтын түвшнээс хамаарч үндсэн хувь дээр нэмж ногдуулах ашигт малтмалын нөөц ашигласны төлбөрийн хувийг Ашигт малтмалын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийг дагаж мөрдөх журмын тухай хуульд тодорхойгүй хугацаагаар тогтоож, улсын төсөвт төвлөрүүлэх талаар хуулийн төсөлд тусгасан.

Түүнчлэн, уурхайн хаалт, нөхөн сэргээлтийн баталгаа, хаалт, нөхөн сэргээлтийн төлөвлөгөө боловсруулах талаар хуулийн төсөлд тусгасан.

Ашигт малтмалын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийг Хууль тогтоомжийн тухай хуульд заасны дагуу хуулийн төслийг оролцогч талууд болох иргэд, төрийн болон төрийн бус байгууллага, олон улсын байгууллага, мэргэжлийн холбоод, 21 аймагт хэлэлцүүлж, давхардсан тоогоор 1448 ирснээс 50 гаруй хувийн саналыг хуулийн төсөлд тусгасан.

Гурав. Хуулийн төсөл батлагдсанаар хүлээгдэж байгаа үр дүн

Манай улс “Чухал ашигт малтмалын бодлого”-оо тодорхойлж, олон улсад танилцуулан хэрэгжүүлснээр энэ төрлийн ашигт малтмалын судалгааг гүнзгийрүүлэх, шинээр орд газруудыг нээн илрүүлэх, эдийн засгийн эргэлтэд оруулах, олон улс дахь түншүүдээс хөрөнгө оруулалт татах, технологийн дэвшлийг нутагшуулах, бэлдэц бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэх, дотоодын дэд бүтэц, хүний нөөцийн чадавхаа бэхжүүлэх боломж нээгдэнэ.

Хуулийн төсөл батлагдсанаар ашигт малтмалын ашиглалтын тусгай зөвшөөрөлгүй хэр нь ашигт малтмал баяжуулах үйл ажиллагаа эрхэлж байгаа харилцааг салбарын эрх зүйн зохицуулалтад бүрэн хамруулахаар зорьсон. Ингэснээр, тусгай зөвшөөрөлтэй эсэхээс үл хамаарч ашигт малтмал худалдсан, худалдахаар ачуулсан, экспортолсон этгээд ашигт малтмалын нөөц ашигласны төлбөр төлөгч байхаар Ашигт малтмалын тухай хуульд 2019 онд оруулсан өөрчлөлттэй холбоотой эрх зүйн зохицуулалт цогц байдлаар бүрдэнэ. Ялангуяа, гарал үүсэл нь тодорхойгүй ашигт малтмалыг хяналтгүйгээр худалдан авч хууль бус олборлолтыг өөгшүүлэх, татвараас зайлсхийхээс гадна баяжуулалтын дүрэм журам, технологи, стандарт, норм зөрчигдөх, хортой бодис урвалжийг ил, далд байдлаар хяналтгүй ашиглах, хаягдлын аж ахуйн горим алдагдах, хүрээлэн буй орчинд эрсдэл үүсгэх, хаалтын болон явцын мониторинг хийгдэхгүй байх зэрэг олон сөрөг үр дагавар үүсгэж байгаа гажуудлыг арилгана.

Төрийн захиргааны төв байгууллага, Үндэсний геологийн алба болон геологи, уул уурхайн асуудал хариуцсан төрийн захиргааны байгууллагуудын эрх үүргийг тодорхой болгож, улсын төсвийн хөрөнгөөр гүйцэтгэх геологийн суурь судалгаа, эрлийн ажлыг хувийн хөрөнгөөр гэрээгээр гүйцэтгүүлэн, гэрээний үндсэн дээр хайгуулын тусгай зөвшөөрөл олгох, тусгай зөвшөөрөл эзэмшигчийн нийтлэг үүргийг тодорхой болгох, нутгийн захиргааны байгууллагатай харьцах, ашигт малтмалын нөөц ашигласны төлбөр болон мэдээ, тайлан хугацаандаа үнэн зөв тайлагнах үр дүн гарна.

Дотоодын баяжуулах, боловсруулах үйлдвэрүүдэд түүхий эд нийлүүлэх зохицуулалтыг бий болгосноор ашиглалтын тусгай зөвшөөрөл эзэмшдэггүй баяжуулах боловсруулах үйлдвэрийн үйл ажиллагаа эрчимжиж, ажлын байрны тоо, нэмүү өртөг шингэсэн бүтээгдэхүүний гарц нэмэгдэнэ. Ингэснээр “Монгол Улсын Засгийн газрын 2024-2028 оны үйл ажиллагааны хөтөлбөр”-т тусгагдсан “нүүрс-хими, кокс химийн цогцолбор, гангийн цогцолбор” зэрэг төслүүд хэрэгжих нөхцөл бүрдэнэ.

Ашигт малтмалын нөөц ашигласны төлбөрийн Орон нутгийн хөгжлийн нэгдсэн санд хуваарилах хувь хэмжээг нэмэгдүүлснээр орон нутагт орох орлого нэмэгдэх боломж бүрдэнэ.

Хайгуулын ажлыг эрчимжүүлснээр ашигт малтмалын шинэ орд газрыг нээх боломжийг өсгөх ба цаашлаад улс орны эдийн засагт эерэг нөлөө үзүүлэх юм.

Дөрөв. Дагалдаж өөрчлөлт оруулах хууль тогтоомжийн төсөл

Ашигт малтмалын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийг Монгол Улсын Үндсэн хууль, Монгол Улсын нэгдэн орсон олон улсын гэрээ, конвенц болон бусад хууль тогтоомжид нийцүүлэн, Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн дагуу боловсрууллаа.

Хуулийн төсөлтэй холбогдуулан Ашигт малтмалын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийг дагаж мөрдөх журмын тухай, Уул уурхайн бүтээгдэхүүний биржийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай, Цөмийн энергийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай, Зөвшөөрлийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай, Улсын тэмдэгтийн хураамжийн тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай, Тусгай хамгаалалттай газар нутгийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Төсвийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай, Газрын хэвлийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Гол, мөрний урсац бүрэлдэх эх, усны сан бүхий газрын хамгаалалтын бүс, ойн сан бүхий газарт ашигт малтмал хайх, ашиглахыг хориглох тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай, Зөрчлийн тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай, Зөрчил шалган шийдвэрлэх тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийг тус тус дагалдуулан боловсруулсан.

---ooOoo---